

PETROPOLJSKA RASKRŠĆA

Sažetak: *Autor u radu ukazuje na neke temeljne probleme koje treba riješiti kako bi se mogla organizirati suvremena i tržišno konkurentna poljoprivredna proizvodnja u Petrovu polju. Uvažavajući postojeće klimatske i zemljišne uvjete, primjenom suvremenih znanstvenih i tehničko-tehnoloških dostignuća, izborom odgovarajućih sorti poljoprivrednih kultura i pasmina stoke, moguće je neobrađene i zapuštene poljoprivredne površine privesti proizvodnji.*

Uvažavajući Plan navodnjavanja (vodonatapanja) Petrova polja, sačinjen na temelju studije znanstvenih ustanova o akumulaciji na rječici Čikoli i potoku Mahnitašu, autor naglašava da suvremena proizvodnja zahtijeva adekvatnu organiziranost zemljišne teritorije bez koje nije moguća ni racionalna strojna obrada zemljišta ni osiguranje vode kanalima u sušnom razdoblju. Stoga se autor otvoreno zalaže za okrupnjavanje i navodnjavanje poljoprivrednih površina u Petrovu polju i naposljetku predlaže konkretne mjere kojima se osigurava razvoj i demografska obnova. U radu se još ističe da suvremenim društvenim razvojem poljoprivreda sve više gubi značajke kao način življenja, a sve više postaje gospodarska djelatnost.

Ključne riječi: *navodnjavanje, okrupnjavanje zemljišta, Petrovo polje, poljoprivreda kao gospodarska djelatnost, tržišna i ekološka poljoprivredna proizvodnja*

Cilj ovog rada jest upozoriti na neke osnovne probleme koje treba razriješiti da bi se organizirala suvremena i tržišno konkurentna poljoprivredna proizvodnja u Petrovu polju. Polazeći od postojećih klimatskih i zemljišnih uvjeta koji su poznati i zadani, primjenom suvremenih znanstvenih i tehničko-tehnoloških dostignuća te izborom adekvatnih poljoprivrednih kultura i stoke, moguće je neobrađene i zapuštene poljoprivredne površine privesti proizvodnji.

Sve veća potražnja za proizvodima kao što su drniški pršut, vino, mlijeko, meso, voće i povrće, janjetina s ražnja, sir iz mišine i drugi specijaliteti; blizina turističkog tržišta te zanimanje turista za odmorom u ruralnim sredinama kao što su naselja oko Petrova polja; čimbenici su koji povećavaju interes poljoprivrednika, osobito mlađih, da se bave poljoprivrednom proizvodnjom koju bi mogli plasirati u vlastitom dvorištu. Suvremenim društvenim razvojem poljoprivreda sve više gubi značajke načina življenja a sve više postaje gospodarska djelatnost za koju će postojati interes koji će ovisiti o uspješnosti. Suvremena proizvodnja traži adekvatnu organiziranost zemljišta, bez koje nije moguća racionalna strojna obrada zemljišta ni osiguranje vode kanalima u sušnom razdoblju. Zbog toga je nužno okrupnjavanje poljoprivrednih površina i navodnjavanje u Petrovu polju.

Petrovo polje smjestilo se u sjevernom djelu Dalmatinske zagore u gornjem slijevu rijeke Krke s najstarijim nazivom "Campus Illiricum". Smatra se da je današnje ime polja nastalo po posljednjem hrvatskom kralju Petru Svačiću i gradini Petrovac na sjevernom rubu polja, koju je sagradio i u kojoj je povremeno boravio. Polje je u obliku jednakokračnog trokuta dugog 17 km u smjeru sjever - jugoistok od Tepljuha do Kljaka, a širina mu je različita. Najšire je u pravcu Drniš – Miočić: 7 km. Ukupna površina Petrova polja jest 5700 ha a poljoprivredna 3390 ha. Polje ima nagib od sjeveroistoka 320 m. n. v., prema jugozapadu 265 m. n. v. U polju se nalazi nekoliko glavica: Kadina Glavica, Midenjak, Bučić, Cecela, Patijerina glavica; čije su kote od 282 do 386 m. Polje je omeđeno padinama Promine sa sjeverozapadne i sjeverne strane, Svilaje sa sjeveroistočne i istočne strane te Moseća s južne i jugozapadne strane. Sva naselja uz Polje, kao i grad Drniš, dobro su povezana asfaltiranim cestama u svim prometnim pravcima prema Splitu, Šibeniku, Kninu i Zadru, kao i željezničkom prugom prema Splitu, Šibeniku i Zagrebu.

Petrovo polje se po svom geografskom položaju nalazi na prijelazu između hladnog sjevera i toplijeg juga, što ima odlučujući utjecaj na ukupni biljni i životinjski svijet koji tu obitava i na život ljudi koji su tu naseljeni. Tu su prisutni elementi hladne i oštre kontinentalne klime i suhog, bez oborina, toplog i vrućeg ljeta. Zimi sa sjevera puše često hladna i olujna bura, a s juga toplije i vlažnije jugo. Zimi se često može vidjeti na Promini kako na zapadnom dijelu puše bura, a na istočnom jugo i kako se međusobno jačaju. U tom specifičnom mikroklimatu, koji utječe na širi prostor između Krke i Svilaje, uspijeva *Penicillium glaucum*, posebna vrsta plemenite zelene plijesni koja daje specifičnu aromu i okus poznatom drniškom pršutu. Za pravi pršut, uz odgovarajuću klimu, treba imati pravu sirovinu, što ovisi o čovjeku, njegovim spoznajama i ekonomskim interesima. Naši klimatski uvjeti vrlo su značajna komparativna prednost koju trebamo koristiti i predstaviti javnosti.

Prosječna godišnja temperatura u Petrovu polju jest 13,3 Celzijeva stupnja. Najniža je u siječnju: 3,7 stupnjeva, a najviša u kolovozu: 23,2 stupnja. Pri ovome moramo imati u vidu česta odstupanja temperatura od ovih prosječnih vrijednosti. Tako je 21. siječnja 1985. u Petrovu polju bila temperatura -21 Celzijev stupanj. Zanimljivo je spomenuti da su ovako ekstremno niske temperature u ovim krajevima u prošlom stoljeću bile 1929., 1942. i 1956. godine. Na plantaži Dalmacijavina neke sorte vinove loze su više a neke manje izmrznule. Sorte *debit* i *trebjano toscano* pretpjela su veća izmrzavanja, *merlot* i *plavina* manja, a *rkaciteli* se pokazao najizdržljivijim u ovakvim ekstremnim hladnoćama i prošao je praktički bez izmrzavanja. Godišnje imamo u prosjeku 30 dana pod mrazom, zadnji u travnju, a prvi u listopadu. Kad se na određeno područje uvode nove kulture, posebnu pozornost moramo posvetiti klimatskim prilikama područja gdje će se nova biljka uzgajati. Ako su klimatske prilike u novoj domovini sličnije domovini njezina porijekla, biljka će se lakše prilagoditi novonastalim okolnostima, pod uvjetom da su ostali elementi, kao što su tlo, ishrana i sl., zadovoljeni. Dobar primjer za potvrdu ove teze jest poznata francuska vinska sorta *merlot*. Prve trsove ove sorte sadio sam kod Mate Vulića-Valentića iz Kadine Glavice na njegovu zemljištu u Petrovu polju, 1972. godine. Kad je 1978. trebalo utvrditi sortiment na plantaži u podizanju Dalmacijavina u Petrovu polju, *merlot* zasađen šest godina ranije u vinogradu Mate Vulića bio je neupitan dokaz da Petrovo polje ljubi *merlot*, kao što i *merlot* ljubi Petrovo polje. Tako je *merlot* postao prepoznatljivom vinskom markom Dalmacijavina, Drniškog vinogorja i šireg područja.

Količina i raspored oborina jesu drugi presudan čimbenik za uspjeh u poljoprivrednoj proizvodnji. Godišnji je iznos oborina 1007 mm s nejednakim rasporedom. Najviše oborina padne zimi: 310 mm, u jesen 306, u proljeće 223, a najmanje ljeti - 157 mm. Nedostatak vode u razdoblju vegetacije glavni je razlog što u Petrovu polju od deset godina imamo sedam nerodnih, dvije prosječno rodne, a samo jednu rodnu. Zanimljivo je napomenuti da su u Petrovu polju moguće i poplave. Zadnja takva bila je 13. listopada 1975. god., kad je u jednome danu palo 153,6 mm kiše. Rijeka Čikola poplavila je 1500 ha poljoprivrednih površina. Općina Drniš proglasila je stanje elementarne nepogode, a procijenjena šteta iznosila je 77,798.213 tadašnjih dinara.

Nedostatak vode u razdoblju vegetacije prati i ostala područja Šibensko-kninske županije, s tim što je situacija teža na području Šibenika, a povoljnija na području Knina, zbog toga što na području Knina padne više oborina godišnje nego na području Šibenika. Zbog svega navedenog Šibensko-kninska županija naručila je *Plan navodnjavanja*, koji su izradili: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Građevinsko-ArHITEKTONSKI fakultet Sveučilišta u Splitu. Plan navodnjavanja u srpnju 2007. prihvatilo je Županijsko poglavarstvo Šibensko-kninske županije.

Prema tome Planu, Petrovo je polje najperspektivnija lokacija na kojoj bi počela izgradnja prve akumulacije za navodnjavanje u Županiji. Planom se predviđa navodnjavanje 3320 ha. Za navodnjavanje 3320 ha trebalo bi osigurati 10.760.000 m³ vode. Voda bi se dobila izgradnjom akumulacije na Čikoli kapaciteta 9.000.000 m³ i akumulacije na Mahnitašu u Siveriću 830.000 m³.

Tlo, odnosno poljoprivredno zemljište, njegova struktura, kemijski i fizički sastav, sposobnost držanja vode i ispuštanja vode bitni su elementi za rentabilnu poljoprivrednu proizvodnju. Čovjek na ove elemente može utjecati različitim agrotehničkim mjerama, što povećava troškove proizvodnje. Rješenja postoje i za ublažavanje posljedica pojava niskih temperatura. U slučaju nedostatka vlage u tlu, jedino rješenje je dovodenje vode, odnosno navodnjavanje. U Petrovu polju postoje različiti tipovi tla. Uz korito rijeke Čikole i bujicu Mahnitaš nalaze se aluvijalna tla. Obodni dijelovi polja prekriveni su deluvijalnim nanosima. Značajna su i antropogena tla na kojima su se vjekovima nalazile različite poljoprivredne kulture koje je čovjek uzgajao za svoje potrebe. Osim već navedenih, postoje različiti tipovi hidromorfni tala koja su nastala zabarivanjem i trulenjem biljnih ostataka. Bitan utjecaj na ovakav sastav tala ima rijeka Čikola sa svojim mnogobrojnim pritocima od kojih je najveći Mahnitaš. Maksimalni je protok Čikole 8 m³-sec. zimi i 0,02 m³ ljeti kad Čikola presuši. Česte poplave u Petrovu polju nastaju zbog male propusne moći tla za vodu, koja traže detaljnu odvodnju, kanala koji nisu održavani kao i zapuštenosti korita rijeke Čikole. Uzrok slabe vertikalne propusnosti tla za vodu jest mnogo gline u donjim slojevima koji su nepropusni i tlo se poslije obilnijih kiša brzo i previše navlaži. Na takvu tlu nije moguća obrada dok se tlo ne ocijedi, a tada prođu optimalni rokovi za određene agrotehničke radnje nakon kojih obično slijedi suša koja je glavni uzrok jedne nerodne ili slabije rodne godine. Na plantaži vinograda Dalmacijavina u Petrovu polju prije sadnje izgrađen je sistem otvorenih kanala između uređenih tabli prosječne veličine 10 ha. Postavljena je cijevna drenaža na dubini od 80 cm, koja višak vode s tabli izvlači u otvorene kanale, a ovi u glavni kanal koji višak vode odvodi u Čikolu. Ovaj objekt jasno pokazuje kako treba rješavati višak vode, odnosno poplave u Petrovu polju. Ostaje otvoreno pitanje deficita vode u vegetacijskom razdoblju, što bi se riješilo izgradnjom akumulacije na Čikoli i u Siveriću. Prosječno bi trebalo osigurati u periodu vegetacije 324 litre vode po m² poljoprivredne površine.

Petrovo je polje danas najvećim dijelom zapušteno i neobrađeno. Nedostatak vode, odnosno učestale suše, nije jedini razlog ovakva stanja. Mogućnost zapošljavanja najprije u rudarstvu a kasnije i u drugim djelatnostima, pa i u inozemstvu, u kojima prihodi u domaćinstvu nisu ovisili o poljoprivredi doprinijeli su da poljoprivreda nije bila glavna djelatnost privređivanja, nego dopunski izvor prihoda za vlastite potrebe, a robna poljoprivredna proizvodnja bila je gotovo zanemariva.

Osnovna obilježja demografskih kretanja u proteklom razdoblju jesu padovi: broja domaćinstava, prosječne veličine domaćinstva te udjela poljoprivrednih domaćinstava; od kojih je svaki utjecao na neobrađenost vrlo plodnih poljoprivrednih površina u Petrovu polju. Poznato je da je Drniška krajina pretrpjela ogromne štete u Domovinskom ratu u svim djelatnostima, pa i poljoprivredi. Demografsko se stanje drastično pogoršalo pa se broj stanovnika na području Grada Drniša smanjio (za šest tisuća) od 14.647, prema popisu iz 1991., na 8595, prema popisu iz 2001. godine. Dobnospolna struktura, odnosno indeks starosti koji se izražava odnosom dobnih skupina stanovništva od 0 do 19 god. i dobnje skupine od 60 i više godina jest 145,4 dok je kritična vrijednost 40. Smatra se kad indeks starosti dosegne tu vrijednost da je stanovništvo već ušlo u proces starenja. Koliko je stanje alarmantno najbolje pokazuje stanje od 2002. do 2006. godine. U tih 5 godina na području Grada Drniša imamo 328 živorođena, 752 umrla stanovnika, što znači da smo samo prirodnim kretanjem izgubili 424 stanovnika. S obzirom na vrlo veliku zastupljenost starijeg stanovništva u ukupnoj populaciji, smanjenje broja stanovnika će se još izraženije nastaviti i potreba za doseljavanjem radno sposobnog stanovništva jest realnost koja nam predstoji.

Što se tiče poljoprivrede, nadu nam daje Popis poljoprivrednih domaćinstava iz 2003., u kojem se 1 649 domaćinstava izjasnilo da se bavi poljoprivredom, a velika većina očekuje da će im to biti glavni izvor prihoda. Znači, više od polovice ukupnog broja domaćinstava Grada Drniša svoju budućnost vidi u poljoprivredi. Postavlja se pitanje otkud tako pozitivan stav prema djelatnosti koja je godinama bila zanemarena. Jedan od razloga jesu slabe mogućnosti zapošljavanja u drugim djelatnostima, kao i želja i potreba za dopunskim izvorima prihoda posebno mladih umirovljenika i razvojačenih branitelja. Uključivanje mlade populacije u poljoprivredu ulijeva nadu da će usvajanje novih znanja i tehnologija ići brže, jer bez njih nema napretka u proizvodnji koja će kvalitetom i cijenom biti konkurentna na tržištu.

Vinogradi Dalmacijavina, čije je podizanje započelo 1979. a završeno 2005., ukupne površine 215 ha, odigralo je nesumnjivo višestruko pozitivnu ulogu. Osigurali su grožđe za neometan rad vinarije koja je sagrađena 1956. i tvornice octa koja je sagrađena 1985. godine. To je matičnoj kući omogućilo širenje palete svojih proizvoda vinima: merlot, debit, hrvaština i plavina, te vinskim proizvodima: drniškom kvasinom i alkoholnim octom. Vinogradi su omogućili povećanje broja zaposlenih, i, što treba posebno istaknuti, pomogli su mnogim vinogradarima u usvajanju novih tehnoloških inovacija koje su oni koristili u svojim vinogradima i podrumima, a time ukupnom razvoju Petrova polja i šire okolice.

Godine 1967. u ondašnjem *PIK-u Petrovo polje Drniš* započela je organizirana proizvodnja pršuta, koju je kasnije nastavio *Mesopromet Split*, odnosno *Salonacoop Solin* u svojim pogonima u Drnišu. Osamdesetih godina

prošlog stoljeća sagrađena je *Tvornica pršuta* koja je proizvodila 100.000 pršuta godišnje, a potom i *Farma svinja* koja je proizvodila svinje za potrebe Tvornice pršuta. Nažalost, oba su objekta uništena u Domovinskom ratu pa danas desetak proizvođača na području Drniša proizvodi 40 000 komada pršuta godišnje. Sirovinu za pršute nabavljaju sami proizvođači.

U stočarskoj proizvodnji posljednjih nekoliko godina učinjeni su vidljivi napreci. Stočarske izložbe koje se posljednjih nekoliko godina održavaju u Kričkama to najbolje potvrđuju. Zadnja, 6. po redu, održana 21. lipnja 2008., bila je najbolja. Izložena grla krava, junica, ovaca i koza te raznih vrsta sireva otvaraju novu optimističku stranicu u budućnosti Petrova polja. Brojno je stanje stoke promjenjivo. Najmanje su promjene kod onih poljoprivrednika koji koriste poticaje za proizvodnju. U 2007. u sustavu poticaja bilo je 715 krava različitih kategorija korištenja, 9 000 ovaca i ovnova, 255 koza i jaraca, 342 pčelinje zajednice. U 2008. dnevno iz Petrova polja otkupljivalo se 5-6 000 litara mlijeka. To je ogroman napredak u odnosu na proljeće 1973. kad sam, kao rukovodilac poljoprivredne proizvodnje u ondašnjem Mesoprometu, prvog dana otkupa uspio otkupiti samo 38 litara mlijeka. Osnovni razlog za ovako zanemarive količine bio je shvaćanje ljudi da je bolje mlijeko dati svinjama nego ga nositi na otkupnu stanicu, jer je to gubljenje vremena. Danas je stanje povoljnije što se tiče otkupa mlijeka. Neki poljoprivrednici imaju 20, 30 i više krava te traže zemlju za proizvodnju hrane. Zna li se da za jednu kravu treba 0,75 ha zemljišta za dovoljnu godišnju proizvodnju hrane i da se ta površina može smanjiti jedino navodnjavanjem, gdje su umjesto jednog otkosa djeteline moguća 2 ili 3, jasno je kako jedino dovođenjem vode na oranice i na manjim površinama možemo osigurati stoci dovoljno kvalitetne stočne hrane.

Zaštita čovjekove okoline, odnosno stručno spremanje stajskog gnoja i gnojnice obuhvaća jedan posao od dvostrane vrijednosti. Svaki čovjek ima pravo na zdravu okolinu, a stočar stručnim spremanjem gnoja i gnojnice osigurava sirovinu za poboljšanje plodnosti zemljišta. Negativna iskustva iz vremena kad je radila Farma svinja treba izbjeći. Neugodni miris koji se širio s Farme bio je posljedica nepridržavanja projektnog zadatka koji je predviđao bioplin, koji zbog nedostatka novca nije proveden. Radi zaštite čovjekove okoline i mogućnosti da se u petropoljskim selima razvija agroturizam, treba podizati ekološku kulturu, odnosno kulturu življenja, koja podrazumijeva odlaganje svih vrsta otpada. Otpad biljnog porijekla koji nije za stočnu hranu može biti korisna sirovina za grijanje. Kao primjer navodim vinovu lozu koja se odbacuje u zimskoj rezidbi. Na 1 ha vinograda dobiju se 3 t takve loze koja je energetski istovjetna 1 toni nafte ili se, poslije pečenja rakije, dropu, koji se obično odbacuje, mogu dodati otopine posebnih vrsta algi koje nakon fermentacije za nekoliko mjeseci postaju kompost.

Prema popisu poljoprivrede iz 2003. godine na području Drniša korišteno je 1 322,65 ha poljoprivrednih površina. Broj obiteljskih gospodarstava bio je 1 649, od kojih je veći dio upisan u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, s prosječno 0,80 ha zemljišta, prosječne veličine parcela 0,18 ha, koje su obično udaljene jedna od druge. Očito je ovakva usitnjenost i razbacanost parcela velika prepreka racionalnoj proizvodnji i okrupnjavanje poljoprivrednih površina u Petrovu polju jest apsolutni prioritet. Pri tome će biti nužna zakonska regulativa kojom se nasljeđivanjem zemljišta neće poništavati učinci okrupnjavanja. U procesu pristupanja Europskoj uniji, kojoj svi težimo, bilo bi dobro proučiti i, po mogućnosti, primijeniti iskustva Nizozemske u zemljišnoj politici. Pri Ministarstvu poljoprivrede šumarstva i vodnoga gospodarstva postoji Nacionalno povjerenstvo za okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj.

Bilo bi potrebno takvo povjerenstvo osnovati na razini Šibensko-kninske županije. Budući da je u Planu navodnjavanja Petrovo polje istaknuto, hitno treba provesti okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta, jer bez uređenog zemljišta nije moguće izgraditi sustav za navodnjavanje. Uloga Plana navodnjavanja Županije jest potrebnom obradom prirodnih uvjeta i na temelju postojanja sposobnih i voljnih gospodarstvenika omogućiti potporu i prihvaćanje potencijalnih projekata za navodnjavanje. Plan predviđa četiri sustava za navodnjavanje: (1) vrlo mali do 5 ha, (2) mali 5-10 ha, (3) srednji 10-20 ha i (4) veliki ako je veći od 200 ha. Uz nezaobilaznu ulogu Vlade i Ministarstava, Županija usklađuje pojedinačne zahtjeve i usmjerava ih prema nadležnim institucijama. Grad Drniš i općina Ružić, jer se površine za navodnjavanje nalaze na objema jedinicama lokalne uprave i samouprave, trebaju zajedno, preko stručnih povjerenstava u okviru svojih ovlasti, poticati udruživanje poljoprivrednika u postupku okrupnjavanja i otkupa zemljišta za potrebe izgradnje akumulacije na Čikoli. Grad Drniš i općina Ružić u suradnji sa Županijom trebaju se izboriti da se pri otkupu zemljišta za potrebe akumulacija primjenjuje princip izvlaštenja kao i pri izgradnji autocesta, jer bi to bitno skratilo otkup zemljišta i ubrzalo početak izgradnje akumulacija.

Plan navodnjavanja predviđa vrlo značajne promjene u iskorištavanju poljoprivrednih površina tamo gdje je navodnjavanje moguće. Dovodjenje je vode skupo i tu cijenu treba ugraditi u proizvod koji se može bolje prodati nego kad vode nije bilo. Koje su to nove poljoprivredne kulture te nove sorte od postojećih kultura, tek treba utvrditi. Planom navodnjavanja predlaže se da Institut za jadranske kulture i melioraciju krša Split preko svoje Eksperimentalne stanice u Kričkama provodi edukaciju poljoprivrednih proizvođača i da tako educirani postanu potpora razvitku obiteljskih gospodarstava. Grad Drniš dao je 5 ha zemljišta, koje se nalazi uz Eksperimentalnu stanicu, na koncesiju Institutu radi postavljanja pokusa različitih kultura, između ostalog, i onih koje daju najbolje rezultate u uvjetima navodnjavanja. Da bi se osigurala voda za takve pokuse, potrebno je izgraditi na

Čikoli manju akumulaciju koja bi osiguravala vodu za ovakve pokuse. S ovakvim pokusnim poljima treba početi što prije, jer bi time svi oni koji zagovaraju navodnjavanje imali čvršće dokaze za opravdanost ovog projekta, što će biti neobično važno u procesu okrupnjavanja zemljišta bez čijeg uspješnog provođenja nema navodnjavanja.

Kao što se iz do sada izloženog vidi, Petrovo polje nalazi se u svojevrsnom raskrižju između poljoprivrede koja je bila način življenja i poljoprivrede kao osnovne i jedine djelatnosti od koje poljoprivrednik i njegova obitelj živi i proizvodi robu za tržište.

Popisom poljoprivrede iz 2003. godine 1649 domaćinstava izjasnilo se da se bavi poljoprivredom, a velika većina očekuje da će im ona biti glavni izvor prihoda. Bez obzira na ovu optimističnu izjavu, ne treba očekivati tako brzo stvaranje kategorije stanovništva kojemu će poljoprivreda biti jedino zanimanje. Ono ovisi o cijelom nizu pretpostavki koje nisu u domeni poljoprivrednika ni lokalne vlasti a ni Hrvatske kao države gdje se sve mora usklađivati s politikom Europske unije kojoj svi težimo. Na našem području još dugo će ostati vrlo značajna populacija poljoprivrednika kojima je poljoprivreda vrlo značajan dopunski izvor prihoda, s obzirom na mala primanja zaposlenih, skromne mirovine i značajan broj članova domaćinstva koji troše, a ne zarađuju bilo da su đaci, studenti ili nezaposleni. Takvi poljoprivrednici trebaju se organizirati u udruge ili zadruge radi nabave zajedničke opreme i repromaterijala, zajedničkog obavljanja određenih agrotehničkih operacija. Svjestan sam da zajedništvo zbog loša iskustva iz prošlosti nije popularno, ali drugog izlaza za one koji ne mogu sami organizirati proizvodnju nema.

Robna proizvodnja, odnosno proizvodnja za tržište na pomolu je i očituje se u nekoliko svijetlih primjera hrabrih i odvažnih mlađih poljoprivrednika koje treba podržati, kako bi se njihov broj povećao. Dugoročno gledano to su poljoprivrednici kojima je poljoprivreda jedino zanimanje i oni su ta snaga koja će aktivirati neobrađene poljoprivredne površine Petrova polja. Vjerujem da su ti poljoprivrednici svjesni kako ta nova poljoprivreda zahtijeva puno znanja. Mislim da će pobjeda znanja nad neznanjem biti presudna za novi izgled Petrova polja. Okrupnjavanjem zemljišnih čestica nitko nije gubitnik, svi su dobitnici. Samo uklanjanjem međa zemljišni fond povećava se 15 posto, a da ne govorim o drugim prednostima koje nastaju kad jedan poljoprivrednik ima svoju zemlju na jednome mjestu. Važno je naglasiti da se okrupnjavanjem ne moraju gubiti vlasnička prava. Poljoprivrednici mogu, ako to žele i hoće, okrupniti nekoliko čestica od nekoliko vlasnika u jednu zajedničku tablu zbog nekih zajedničkih radova, primjerice obrade i zaštite, a u budućnosti, kad se izgradi akumulacija i navodnjavanje, zajedničkog nastupa na tržištu,

zajedničke nabave i korištenja mehanizacije. Poljoprivrednici trebaju prihvatiti da se za ovakve poslove trebaju organizirati i međusobno povezati. Kako će to učiniti, trebaju odlučiti sami polazeći od vlastita interesa, udruge, zadruge ili nečeg trećeg. Plan navodnjavanja pravi je ispit spremnosti udruživanja za dobro svih koji u njemu sudjeluju. Ako poljoprivrednici pokažu bezrezervnu spremnost i odlučnost da ga prihvate, sigurno će biti realiziran.

Cesta Drniš – Muć koja je asfaltirana 1978. god. otvorila je novu stranicu u razvoju Drniša, a posebno petropoljskih naselja, jer je otvorila vrata prema Splitu i obratno. Ova cesta odigrala je neosporno značajnu ulogu u gospodarskom i ukupnom razvoju Petrova polja. Izgradnja akumulacije na Čikoli otvorila bi novu stranicu u gospodarskom razvoju Petrovog polja i šireg područja Drniša i ovog djela Dalmacije. Voda bi trajno riješila sušu, omogućila bi uzgoj novih tržišno vrlo rentabilnih kultura, proizvodnju zdrave hrane bez primjene kemijskih sredstava i na taj način agroturizam. Velika i neiskorištena mogućnost turističke ponude cijelog drniškog kraja pa i Petrovog polja, postaju realnost. Anketa, koju je provela Petra Radeljak, prof. geografije iz Zagreba, u okviru svoga diplomskog rada 2007. godine, utvrdila je da je Nacionalni park Krka u 2006. posjetilo 670 000 gostiju i da Nacionalni park Krka nema nikakav utjecaj na razvoj poljoprivrede okolnog područja pa, dakako, ni Petrova polja. Može se očekivati da će osnivanjem Ispostave Nacionalnog parka u Drnišu suradnja Nacionalnog parka i lokalnog stanovništva, a posebno poljoprivrednika, biti bolja i sadržajnija. Razvoj turizma na obiteljskom gospodarstvu posebno je izazovan za mlade ljude koji su po pravilu obrazovani, vladaju računalom i jezicima što je sve pretpostavka za uspješnu turističku ponudu. U turističkoj ponudi, uz naše gastronomske specijalitete i pića, trebali bi naći svoje mjesto i prezentaciju povijesni i kulturni spomenici, kao što je Mauzolej Meštrović. Bilo bi zanimljivo osnovati svojevrsnu turističku koloniju u kojoj bi svi poštovatelji djela Ivana Meštrovića na licu mjesta vidjeli kako je slavni umjetnik, čuvajući ovce i koze nožićem diljajući muliku, započeo svoj umjetnički put. Osim Mauzoleja Meštrović, zanimljiva je za turističku ponudu i glavica Cecela na kojoj su se nekada nalazile starokršćanske crkve od kojih je najpoznatija Crkva sv. Cecilije, zaštitnice glazbe. Glavica Trlabetuša je u doba Rimljana imala vodovod iz obližnjeg izvora Orovača koji se nalazi u selu Kanjane. Radi bogaćenja turističke ponude, mogli bismo razmišljati o izgradnji sadržaja na Ceceli i Trlabetuši kao što su vinska kuća i lovački dom gdje bi boravili oni koji traže odmor i mir u polju.

Umjesto zaključaka predlažem slijedeće:

- Petrovo polje je specifično po svom geografskom položaju, klimatskim i zemljišnim karakteristikama, što se odražava i na poljoprivrednike kojima su potrebna nova znanja i koje će trebati educirati o primjeni suvremenih tehničko-tehnoloških dostignuća u poljoprivrednoj proizvodnji. Obilazak područja gdje je provedeno okrupnjavanje i navodnjavanje bio bi jako koristan da ljudi na licu mjesta vide prednosti okrupnjavanja i navodnjavanja. Treba shvatiti da ljudi ne vjeruju u ono što ne vide.

- Okrupnjavanjem i navodnjavanjem Petrova polja rješavaju se dva temeljna uzroka sadašnjeg stanja neobrađenosti Petrovog polja i ostvaruju se temeljne pretpostavke da poljoprivreda postaje gospodarska djelatnost u koju se mogu uključiti samo oni koji znaju, mogu i hoće, a to su mlađi poljoprivrednici. Bez gospodarske obnove nema ni demografske obnove. Gradove i sela ne čine samo zgrade nego i ljudi koji tamo žive, privređuju i zadovoljavaju sve svoje životne potrebe.

- Blizina mora i autoceste otvara mogućnost sigurnog plasmana poljoprivrednih proizvoda. Ovome treba dodati želju turista ne samo da konzumiraju naše proizvode nego da budu i naši gosti, na čemu moramo zdušno raditi jer prodaja usluga i proizvoda u vlastitoj kući najbolja je prodaja. To vrijedi posebice za eko-poljoprivredu.

- Okrupnjavanjem zemljišta i navodnjavanjem Petrova polja bitno bi se poboljšalo društveno i gospodarsko stanje ovog tradicionalno zaostalog i u Domovinskom ratu uništenoga kraja, o čemu bi trebalo voditi računa pri dodjeli sredstava i rješavanju raznih administrativno-tehničkih zahtjeva, koji ne bi trebali biti kočnica na putu preporoda Petrova polja.

Za ovako opsežan i vrlo složen zadatak nužno je osnovati *Agenciju za razvoj Petrova polja* koja bi okupila kvalificirane i stručne ljude s visokom stručnom spremom i radnim iskustvom.

Izvori i literatura:

1. Friganović, Mladen, *Polja gornje Krke*, Zagreb, 1961.
2. *Gospodarska osnova Petrovog polja*, Institut za jadranske kulture, Split, travanj 1985.
3. Hrvatski stočarski centar, *Izveštaj*, Zagreb, 2008.
4. *Plan navodnjavanja Šibensko-kninske županije*, Agronomski fakultet Zagreb i Građevinsko-arhitektonski fakultet Split, srpanj 2007.
5. Radeljak, Petra, *Utjecaj turizma na održivi razvoj Nacionalnog parka "Krka"* (diplomski rad), Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007. - 60 str. (+ XV).
6. *Statistički podaci*, Grad Drniš, Drniš, 2007.

Mile Aralica

UDC: 338.43(497.5 Petrovo polje)
631.67 (497.5 Petrovo polje)
Professional paper

THE CROSSROADS OF PETROPOLJE

Summary: *The author points out some crucial problems that need to be resolved in order to organise a modern and market competitive agricultural production in Petrovo polje. Considering the climate and terrain characteristics, applying modern scientific, technical, and technological achievements, as well as selecting appropriate crops and breed of cattle, it is possible to bring the uncultivated and neglected areas into production.*

Following the Plan of irrigation (watering) of Petrovo polje, based on the study conducted by scientific institutions on the accumulation on the small river Čikola and the creek Mahnitaš, the author draws attention to the fact that modern production requires an adequate organisation of the territory without which rational technical cultivation of the land is impossible, as well as providing water in drought periods. Hence the author openly advocates an enlargement and watering of the agricultural areas of Petrovo polje, also suggesting concrete measures enabling the development and the demographic restoration. The paper also emphasises the fact that due to the social development agriculture is increasingly losing in significance as a way of life, becoming an industry instead.

Key words: *irrigation, land enlargement, Petrovo polje, agriculture as industry, market and ecological agricultural production*

Mile Aralica

UDC: 338.43(497.5 Petrovo polje)

631.67 (497.5 Petrovo polje)

Lavoro esperto

LE CROCEVIE DEL CAMPO DI PIETRO

Riassunto: *Nel lavoro l'autore indica ai problemi fondamentali i quali devono essere sciolti per poter organizzare una attuale produzione agricola nel Campo di Pietro. Considerando le condizioni climatici e fondiarii, con l'applicazione dei conseguimenti scientifici e tecnico-tecnologici e anche con la scelta delle adeguati sorti della cultura agricola e le razze dei bestiami, si può unire alla produzione le superficie agricoli che sono inolte ed abbandonate. Considerando il progetto dell'adacquamento del Campo di Pietro formato sul saggio dell'accumulazione sul fiumicello Čikola e sul ruscello Mahnitaš delle istituzioni scientifici, l'autore indica che la produzione attuale richiede l'organizzazione adeguata del territorio fondario senza cui non è possibile la coltivazione macchinale del terreno, neanche l'assicurazione dell'acqua nel periodo della siccità. Perciò l'autore s'interpone per l'adacquamento delle superficie agricoli nel Campo di Pietro ed alla fine propone alcuni provvedimenti con i quali si assicurano lo sviluppo e il rinnovamento demografico. Nel lavoro si mette in vista il fatto che con lo sviluppo sociale l'agricoltura perde le caratteristiche come il modo di vivere e diventa di più in più l'attività economica.*

Parole chiavi: *adacquamento, Campo di Pietro, agricoltura come attività economica, produzione agricola ecologica.*